

Dějiny psychologie

Úvod – teorie vědeckého poznání
Psychologické systémy

Teorie vědeckého poznání

- Kuhn (1962) – Struktura vědeckých revolucí
- teorie vývoje vědy
 - normální věda
 - krize
 - vědecká revoluce
- paradigma
- psychologie jako preparadigmatická věda

Teorie vědeckého poznání

- kritika Kuhnovy teorie: L. Laudan (1984, 1990, 1996)
- u většiny věd je běžné, že se v jedné době dá nalézt více paradigmat (výzkumných tradic), vědci mohou využívat metod i teorií z různých paradigmat
- přínos teorií je možno hodnotit podle jejich schopnosti řešit koncepční a empirické problémy

Psychologické systémy

- M.H. Marx a W.A. Hillix (1963) identifikovali 6 tradičních psychologických systémů
 - asocianismus
 - strukturalismus
 - funkcionalismus
 - psychoanalýza
 - behaviorismus
 - gestalt

Preskriptivní teorie

- Robert I. Watson (1967).
Psychology: a prescriptive science.
- studiem dějin psychologie identifikoval 18 přetrvávajících otázek, které většina psychologů pokládala za důležité
- označil je preskripce a vymezil je jako konceptuální dimenze se dvěma extrémními póly

Watsonovy preskriptivní dimenze

1. **Vědomý mentalismus**

– **Nevědomý mentalismus**

- Je kladen důraz na vědomé mentální procesy nebo na nevědomé?

2. **Obsahový objektivismus**

– **Obsahový subjektivismus**

- primárním předmětem zkoumání má být lidské chování nebo myšlení a prožívání?

Watsonovy preskriptivní dimenze

3. Determinismus – Indeterminismus

- každé jednání je důsledkem nějakého podnětu, lidské jednání je do určité míry předurčeno, lidé se nemohou rozhodovat zcela svobodně vs.
- lidé mají svobodnou vůli, mají vliv na své jednání a jejich chování není jen soubor odpovědí na podněty prostředí

Watsonovy preskriptivní dimenze

4. Racionalismus – Empirismus

- Je primárním zdrojem našeho poznání smyslová zkušenost nebo je jím logické uvažování a myšlení?

5. Funkcionalismus – Strukturalismus

- Jsou relevantními kategoriemi psychologie činnosti psychiky – to, co mysl dělá (psychické funkce) nebo psychické obsahy, struktura psychiky?

Watsonovy preskriptivní dimenze

6. Induktivismus – Deduktivismus

- má výzkum začínat pozorováním a vytvářet složitější koncepty postupně z jednodušších (induktivní postup) nebo existují určité pravdy či obecné principy, ze kterých je možno odvodit specifické předpoklady a očekávání?

Watsonovy preskriptivní dimenze

7. Mechanismus - Vitalismus

- Jsou psychické jevy vysvětlitelné mechanickými nebo fyzikálně-chemickými procesy nebo zde působí nějaký jiný faktor kromě těch mechanické povahy, jako třeba životní síla, duše?

Watsonovy preskriptivní dimenze

8. Metodologický objektivismus – Metodologický subjektivismus

- Jsou používané metody vytvořené tak, aby bylo zkoumání ověřitelné nebo mají použité metody získávat subjektivní a ne nutně externě ověřitelné výsledky?

Watsonovy preskriptivní dimenze

9. Molekulární přístup – Molární přístup

Jsou data, která tvoří celek nějakého psychického jevu popsateľná v malých jednotkách, jednotlivých prvcích (molekulární přístup) nebo ve větších jednotkách (molární)?

Watsonovy preskriptivní dimenze

10. Monismus – Dualismus

- Existuje jen jeden základní princip skutečnosti nebo dva (nebo více)?

11. Naturalismus – Supernaturalismus

- Je pro vysvětlení psychických jevů třeba počítat s transcendentními silami, s nadpřirozenem?

Watsonovy preskriptivní dimenze

12. Nomothetický přístup – Idiografický přístup

- Je kladen důraz na objevování obecných principů nebo zákonitostí nebo na zkoumání jednotlivců?

13. Periferalismus – Centralismus

- Je při vysvětlování psychických jevů kladen důraz spíše na periferní části těla nebo spíše na procesy v mozku?

Watsonovy preskriptivní dimenze

14. Purismus – Utilitarismus

- Je vědění hledáno pro vědění samotné (purismus) nebo má být využito k nějakému cíli?

15. Kvantitativní přístup – Kvalitativní přístup

- Jsou popisy nebo data redukovatelná na čísla nebo jsou důležitější spíše kvalitativní rozdíly?

Watsonovy preskriptivní dimenze

16. Racionalismus – Iracionalismus

- ▣ Je člověk řízen rozumem nebo emocemi?

17. Průřezový přístup - Vývojový přístup

- ▣ Je důraz kladen spíše na zkoumání jedinců v jednom bodě času nebo na longitudinální přístup, sledování změn v průběhu času?

Watsonovy preskriptivní dimenze

18. Statický přístup

– Dynamický přístup

- Je kladen důraz na přetrvávající aspekty nebo na změnu a faktory změny?

Doplňující literatura

- ❑ Kuhn, T.S. (1997). *Struktura vědeckých revolucí*. Praha: Oikoymenh.
- ❑ [stručné shrnutí Kuhnovy knihy \(v angličtině\)](#)
- ❑ Watson, R. I. (1967). Psychology: a prescriptive science. *American Psychologist*, 22, 435-443.
- ❑ Laudan, L. (1990). Normative Naturalism. *Philosophy of Science*, 57(1), 44.

